

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ ԲԵՒԵՌԱԳՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

Տ. Մեսրոպ վարդապետ «Ազգադրական Հանդէսի» XV դրութում (1907 թ. Յունուար) խօսելով՝ ի միջի այլոց՝ Զուարթնոց եկեղեցու տւերակներից դուրս բերուած բնեռագիր տրձանագրութեան մասին, ասում է (եր. 124), թէ «բնեռագրագէտներից միայն պ. Բասմաճեանն է դժուար վերծանելին վերծանելի համարել և արձանագրութիւնը ծայրէ ի ծայր կարդացել, միայն մի տեղ հարցական նշան դնելով (Արարատ, էջ 225, 226) միւսները խիստ զգուշաւոր՝ առ այժմ տուել են արձանագրութեան ընդհանուր միտքը»:

Կերևի թէ Տ. Մեսրոպ վ. կամ միայն «Արարատ» ամսագրի մէջ տուած մեկնութիւնս է ի նկատի ունեցել, և կամ պ. Լեմանի իմ մեկնութեանս մասին արած քննադատութիւնից ազդուել:

«Արարատ»-ի մէջ տուած մեկնութիւնս դրի առել եւ նոյն Զուարթնոց տւերակներում, առանց ձեռքի տակ ունենալու այդ նիւթի վերաբերեալ գրքերս ու տետրակներս, ուրեմն առանց գործիքի. իսկ երբ Պարիզ վերագարծել եմ, «Բանասէր» հանդէսիս մէջ հրատարակած եմ նոյն արձանագրութեան մասին պատմական և լեզուաբանական տեղեկութիւններով հանդերձ մի ցարգմամբ ¹⁾, որ առանձին ալ լոյս տեսած է: Այս երկրորդ թարգմանութեանս մէջ հարկ եմ համարած հարցական նշաններով, թուով ութ ²⁾, որոշել բնագրի այն մասերը՝ որոնք մեր ունեցած աղքատ բառամթերքի շնորհիւ կարելի չէ բացարձակ կեցով մեկնել, այլ կարելի է տալ մօտաւոր իմաստ մը. նայած քովի պարբերութեան պահանջման: Այսպէս մեկնուած են բոլոր հին ազգերի վերաբերեալ անծանօթ արձանագրութիւնները:

Դալով պ. Լեմանի քննադատութեան, որ լոյս է տեսել ZDMG-թերթում (1902, եր. 101), իր արժանի պատասխանն ստացել է իր ժամանակին թէ հռչակաւոր բնեռագէտ Պայդէրից (F. E. Peiser) և թէ ինձանից: Դոկտ. Պայդէրի քննադատութիւնը պ. Լեմանի քննադատութեան մասին՝ լոյս է տեսել Ori-entalische Litteratur Zeitung հանդէսի 1902 թ. մարտի 15 համարում (եր. 131). իսկ

¹⁾ Տես «Բանասէր» 1901, հատոր Գ եր. 33—40:

²⁾ Տեսնել նոյն տեղում, տողեր 9, 12, 17, 21, 22, 25, 45, և 46: Մի և նոյն արձանագրութեան Ֆրանսերէն մեկնութեանս մէջ (La stèle de Zouarthnotz. Paris 1901), որ գիտնական հասարակութեան ուղղուած է, հարցական նշաններու թիւը բարձրացրել եմ ճանմեկի, ինչպէս կարելի է ստուգել այս Ֆրանսերէն հրատարակութիւնս աչքի առջև առնելով:

իմ պատասխան-քննադատութիւնս լոյս է տեսել աշխարհահռչակ եգիպտաբան և իմ ուսուցիչ Մասպերօի (G. Maspero) տնօրինութեամբ հրատարակուող Recueil de Travaux relatifs à la Philologie et à l'Archéologie égyptiennes et assyriennes հանդէսի 1902 թ. 3-4 միացեալ համարում (եր. 197—198):

Սնդուրում եմ, որ այս նիւթով հետաքրքրողները նեղութիւն չանձն առնեն դիմել ցոյց աւած աղբիւրներէս, որոնք որոշ կերպով կը պարզեն թէ ի՞նչ արժէք ունի այ. Լէմա'ի քննադատութիւնը:

Կ. Յ. Բասմաջեան

Պարիզ.

ԱԶԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊՌՕՇԵԱՆ

Ազգագրութիւնը և ցեղագրութիւնը կոչումն ունին ոչ միայն վերաբառնալի նկարագրելի ազգի բնիկ դրոշմը, որով նա նման և տարբեր է միւսներից, այլ և նա այդ դրոշմը իւր այս ու այն դժերով պատկերացնելով՝ առատ և ճշգրիտ նիւթ է մատակարարում գրչի արուեստով պարապուողներին, զեղարուեստի մշակներին՝ իրենց մրցանքի ասպարէզում:

Այդպէս, ազգագրութիւնը խուզարկութեամբ և քննական հետազոտութեամբ որոնում ու որոշում է ազգերի ազգակցութիւնը, ազգակցութեան հեռւոր ու մերձաւոր աստիճանները. քաղաքակրթական յարաբերութիւնները, քաղաքակրթութեան ընթացքը՝ ազգից դէպի ազգ անցած, մի ազգի առաջնութիւնը քան միւսը, մէկի միւսից սերուելը, կիանքի յառաջխաղաղութեան ընթացքում նոցա քաղաքակրթական մրցանքը, ազգագրութիւնն՝ յառաջ է բերում այդ բոլորը և ձգտում է այդ բոլորի վրայից փչել թանձր դսրերի փողին:

Եւ երբ նա միանգամ այդպէս կը շողացնէ այդ բոլորը, այն ժամանակ միայն թերևս կարելի կը լինի ճշտիւ իմանալ բնիկ արմատն ազգագրական բազմազարդ ստեղծանքի, ծագումն ու տեղը նախնական մարդու, սերունդն ու ազգանալը, ցրիւ գնալ՝ և այս ու այն յոեղ գաղութ դնելով բազմազգանալը, այդ ցրիւ գնալու ճիւղաւորուելու շաւիղները մինչև բնակելի երկրի ծայրա-